

Vastine

Demokratia- ja julkisoikeusosasto  
 Demokratia ja vaalit -yksikkö

1.4.2025

EaT Elina Rissanen

Perustuslakivaliokunnalle  
 PeV@eduskunta.fi

## Asia: HE 190/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt vastinetta oikeusministeriöltä.

Vastineessa pyydetään ottamaan kantaa paitsi asiantuntijalausunnoissa myös perustuslakivaliokunnan kuulemisessa esiin nousseisiin kysymyksiin (laissa säädettyjen rahamäärien suuruus ja mahdollinen korottaminen, ilmoitusrajojen eriävyys samanaikaisissa vaaleissa ja oikeussuojakeinot tilanteissa, joissa jäsenäänestystä ehdokasasettelusta ei järjestetä) sekä tarkastusvaliokunnan (todennäköisesti viikolla 12 annettavassa) lausunnossa esille nouseviin kysymyksiin.

Kiitän perustuslakivaliokuntaa mahdollisuudesta antaa täydentävän kirjallisen vastineen ja lausun vastineena seuraavaa:

### 1) Laissa säädettyjen rahamäärien suuruus ja mahdollinen korottaminen

Vaalirahoituslain (273/2009 vp) 6 §:n 2 momentissa on säädetty ilmoitettavasta tuen määrästä seuraavasti:

*Erikseen on ilmoitettava kukin yksittäinen tuki ja sen antaja, jos tuen arvo on kuntavaaleissa vähintään 800 euroa taikka eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa, aluevaaleissa tai europarlamenttivaaleissa vähintään 1 500 euroa.*

Vaalirahoituslaki on ollut voimassa vuodesta 2009. Sen jälkeen lakiin on tehty muutoksia, mutta ei kyseiseen momenttiin. Vaikka rahamäärien muuttaminen ei ole ollut viime vuosien puoluesihteerityöryhmien toimeksiannoissa, eri yhteyksissä on esitetty näkemyksiä sekä ilmoitusrajan korottamisen että madaltamisen puolesta.

Ilmoitusrajojen korottaminen tai alentaminen on luonnollisesti teknisesti mahdollista, mutta samalla poliittinen kysymys. Rajan asettamiselle on myös muitakin teknisiä ratkaisuja kuin pelkkä euromäärän ilmoittaminen laissa, esimerkiksi sitominen elinkustannusindeksiin.

Postiosoite  
 Postadress  
 Postal Address  
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite  
 Besöksadress  
 Office

Puhelin  
 Telefon  
 Telephone

Faksi  
 Fax  
 Fax

s-posti, internet  
 e-post, internet  
 e-mail, internet

PL 25  
 00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10  
 Helsinki

0295 16001  
 +358 295 16001

09 1606 7730  
 +358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi  
 oikeusministerio.fi

## 2) Ilmoitusrajojen eriävyys samanaikaisissa vaaleissa

Vaalirahoituslain 6 §:n 6 momentissa säädetään seuraavasti:

*Ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta. Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 2 momentissa säädetään kuntavaaleista.*

Ilmoitusrajan nostamiselle kuntavaalien osalta 800 eurosta 1500 euroon tilanteissa, jolloin ehdokas on samanaikaisesti ehdolla sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, ei nähdä olevan teknisiä esteitä. Tilanteessa pykälässä säädettäisiin siten, että

*Ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta. Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 2 momentissa säädetään **aluevaaleista**.*

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä (TrVL 1/2025 vp) on käsitelty vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuuden euromääräistä alarajaa, joka on kuntavaaleissa muita vaaleja alhaisempi.

*Yhden asiantuntijan mukaan ilmoitettavan lainan alaraja on perusteltu, koska se olisi samansuuruinen kuin vaalirahoituslaissa oleva vaalituen ilmoittamisen alaraja. Toisen asiantuntijan näkemyksen mukaan taas ilmoitusvelvollisuuden euromääräisiä alarajoja pitäisi yhdenmukaistaa, sillä vaalikohtaiset ilmoitusrajat voivat aiheuttaa sekaannusta ja ongelmia. Erityisesti tämä koskee samanaikaisesti järjestettäviä alue- ja kuntavaaleja, joissa ilmoitusvelvollisuuden euromääräiset alarajat poikkeavat toisistaan. Lisäksi yksi asiantuntijataho esittää ilmoitusvelvollisuuden alentamista 1 500 eurosta 1 000 euroon, jotta vaalirahoituksen lähteet olisivat entistä läpinäkyvämpiä.*

Tarkastusvaliokunnan näkemyksen mukaan yhtenäiset ilmoitusvelvollisuuden alarajat vähentäisivät sekaannuksien mahdollisuutta ja auttaisivat selkeyttämään tilannetta.

Edellä mainittuun viitaten, oikeusministeriö toteaa, että

- nykyisellään aluevaalien ilmoitusraja on 1500 euroa, minkä perusteena on se, että kampanja-alue on huomattavasti kunnan aluetta suurempi ja on monilla hyvinvointialueilla (esimerkiksi Varsinais-Suomi, Satakunta, Pirkanmaa) sama kuin eduskuntavaalien vaalipiiri. On toki kuitenkin selvää, että hyvinvointialuetta ja vaalipiiriä ei täysin voi verrata keskenään, koska eduskuntavaaleissa vaalipiiristä valitaan huomattavasti vähemmän edustajia kuin hyvinvointialueelta valtuutettuja.
- nykyisellään samanaikaisesti toimitettavissa alue- ja kuntavaaleissa on yhtenäinen ilmoitusraja (800 euroa) niillä ehdokkailla, jotka ovat ehdolla molemmissa vaaleissa. Tämä perusteena on ollut, että koska nämä ehdokkaat tekevät molemmista vaaleista yhden yhteisen ilmoituksen, ilmoitusrajan asettaminen kuntavaalien ilmoitusrajaan (vrt. aluevaalien ilmoitusraja) lisäisi osaltaan vaalirahoituksen avoimuutta.
- mikäli molemmissa vaaleissa ehdolla olevien ilmoitusraja asetettaisiin aluevaalien ilmoitusrajaan, nousisi raja näillä ehdokkailla 800 eurosta 1500 euroon. Vaalirahoituksen avoimuus näillä ehdokkailla ei kuitenkaan näin ollen olisi samalla tasolla kuin sellaisen kuntavaaliehdokkaan, joka ei olisi ehdolla myös aluevaaleissa. Tämä koskisi esimerkiksi kaikkia kuntavaaliehdokkaita Helsingissä, koska Helsingissä ei toimiteta aluevaaleja.
- mikäli halutaan yhtenäistää ilmoitusraja aluevaaleissa ja kuntavaaleissa, se on tietenkin mahdollista. Tällöin tulee vain päättää, onko uusi ilmoitusraja nykyinen kuntavaalien raja (800 euroa), nykyinen aluevaalien raja (1500 euroa) vai jotain muuta. Oikeusministeriö viittaa edellä sanottuun ilmoitusrajan asettamisen poliittisesta luonteesta.

### 3) Oikeussuojakeinot tilanteissa, joissa jäsenäänestystä ehdokasasettelusta ei järjestetä

Voimassa olevassa vaalilain (714/1998 vp) 112 §:ssä säädetään jäsenäänestyksestä eduskuntavaaleissa seuraavasti:

*Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet.*

*Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.*

Nykyiset säännökset ovat historiallisen kehityksen tulosta ja ovat olemassa kansanvaltaisten periaatteiden noudattamiseksi ehdokasasettelussa. Vastaavaa jäsenäänestystä edellyttävää sääntelyä ei kuitenkaan ole muissa vaalityypeissä.

Nyt esitetyssä ehdotuksessa vaalilain 112 § muutettaisiin siten, että jäsenäänestyksen pakollisuus myös eduskuntavaalien ehdokasasettelussa poistettaisiin. Jatkossakin jäsenäänestyksen on kuitenkin tarkoitus pysyä pääsääntönä. Siitä johtuen 113-118 §:ään jätettäisiin säännökset jäsenäänestyksessä noudatettavasta menettelystä. Nämä säännökset eivät edelleenkään olisi pakottavia, vaan niistä voitaisiin poiketa puolueen säännöissä jatkossa myös eduskuntavaalien ehdokkaita asetettaessa. Yhdistyksen sääntöjen tulisi kuitenkin turvata puolueen jäsenten kansanvaltaiset vaikuttamismahdollisuudet ehdokasasetteluun muilla tavoin.

Esimerkiksi vaalilain 113 §:

*Puolueen sääntöjen soveltaminen jäsenäänestyksessä*

*Jäsenäänestys on toimitettava ja ehdokkaat asetettava puolueen sääntöjen mukaisesti. Siltä osin kuin puolueen säännöissä ei ole määräyksiä jäsenäänestyksestä tai ehdokkaiden asettamisesta, niistä on voimassa, mitä tässä laissa säädetään.*

Vaalilain 183 §:ssä on säädetty kiellosta hakea muutosta puolueen päätökseen seuraavasti:

*Yhdistyslain säännöksiä yhdistyksen päätöksen mitättömyydestä tai moittimisesta ei sovelleta puolueen tai sen piiri-, perus- tai muun järjestön päätökseen, joka koskee ehdokkaiden asettamista vaaleihin siihen liittyvine menettelyineen tai ehdokashakemusta.*

Puolueiden sisäistä toimintaa on vaalilaissa pyritty rajoittamaan vain silloin, kun ehdokasasettelua koskevat säännökset sitä välttämättä edellyttävät. Muutoksenhakukielto koskee kaikenlaisia päätöksiä, jotka liittyvät ehdokkaiden asettamiseen vaaleihin. Näin ollen näissä tilanteissa jää jäljelle poliittinen vastuu, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että puolueen jäsenillä on normaalit sisäiset vaikutuskeinot, kuten valittaessa puolueen uusia toimielimiä mahdollisuus ottaa huomioon aiemmin valittujen toiminta.

Mikäli puolue ei noudattaisi sen säännöissä säädettyä tapaa ehdokkaiden asettamisessa eli puolue olisi toiminut vastoin sääntöjään ja siitä olisi koitunut vahinkoa jäsenelle, saattaisi kysymykseen tulla siviilioikeudellinen vahingonkorvausvastuu puolueen yksittäisiin jäseniin nähden<sup>1</sup>.

Edellä kuvattu tilanne ei oikeusturvakeinojen suhteen poikkea nykyisestä voimassa olevasta tilanteesta, jos puolue ei olisi noudattanut vaalilaissa säädettyä velvollisuutta jäsenäänestyksen järjestämiseen eduskuntavaaleissa.

<sup>1</sup> Tarasti-Jääskeläinen, Vaali- ja puoluelainsäädäntö (7. painos, 2022), s. 541-542.

Parlamentaarinen vaalityöryhmä on katsonut, että jäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet vaaleissa voidaan turvata, vaikka jäsenäänestysten pakollisuus poistetaan. Oikeusministeriö käy läpi puoluetta rekisteröidessään tai puolueen sääntömuutoksen hyväksyessään, että ehdokasasettelua koskevat säännöt turvaavat kansanvaltaisuuden puolueen päätöksenteossa.